

Helhedssyn og det tværfaglige arbejde.

Oplæg ved Morten Ejrnæs, lektor Ålborg Universitet

**Integrationsfaggruppen inviterer til konference
og generalforsamling 22. marts 2010.**

Den tværfaglige integrationsindsats

Overvejelser på baggrund af forskningsprojekterne:

Forskellige professioners syn på børn og deres problemer
Helhedssyn og forklaring

Tak for sidst – Her følger min powerpoint præsentation

NB Powerpointpræsentationen er kun stikord og er derfor
kun beregnet for deltagere i Integrationsgruppens
konferencen om *Den tværfaglige integrationsindsats*
Udførlig dokumentation og fremlæggelse findes i de fem
publikationer, der er nævnt på litteraturlisten

Disposition

om at sikre helhedssyn og forklaring ved at bruge faglighed og tværfaglighed

1. Forudsætninger for helhedssyn og forklaringer:
 - a. Komplementaritet
 - b. Dialektik
2. Om undersøgelsen af tværfagligt samarbejde
Problemformulering og metode
3. Medarbejdernes syn på børns problemer, og hvad der bør gøres
4. Medarbejdernes holdning til tværfagligt samarbejde.
5. Konklusioner med hensyn fagpersonernes indgreb
6. Perspektiver for det faglige og det tværprofessionelle samarbejde
7. Et nyt kriterium for faglighed - Hvad er faglighed?

1. Helhedssyn og forklaring

- Helhedssyn og forklaring – to grundlæggende krav til praksis og til anvendelsesorienteret forskning
 - Krav om at overveje ud fra forskellige perspektiver
 - Krav om at overveje forskellige forklaringsprincipper (komplementaritet og dialektik)
- Generative mekanismer kan forstås som de faktorer, strukturer, processer mekanismer, der genererer, producerer, skaber eller frembringer, forandringer, sociale problemer, effekter eller virkninger
- Generative mekanismer beskrives gennem teori (redegørelse for sammenhænge mellem samfundsmæssige fænomener), men de er ofte ikke direkte observerbare.
- I helhedsorienterede forklaringer bidrager generative mekanismer fra flere niveauer til udfaldet

Dialektik – nogle vigtige aspekter ved forklaring af forandring

- Fokus på både reproduktion af systemet og modsætninger, der er knyttet til samfundets struktur
 - Fokus på reproduktion af samfundet
 - Fokus på udvikling og forandring
 - Fokus på modsætninger inden for det enkelte niveau
 - Fokus på modsætninger, der opstår på grundlag af reproduktionen på et andet samfundsmæssigt niveau
- I sociologien og i praksis – en sikring af overvejelser af dynamik og udvikling på alle niveauer
 - Opmærksomhed på overordnede udviklingstendenser
 - Opmærksomhed på ændringer på mikroniveau (der er konsekvenser af forandringer på makroniveau)

Komplementaritet

Komplementaritet som commensense-begreb, tilføjende, kombinerende m.v.

Komplementaritet som videnskabeligt begreb bliver udviklet af Niels Bohr

Komplementaritet i atomfysikken:

- lys som partikler eller lys som et bølgefænomen
- traditionelt løsning: enten – eller
- Bohr's løsning: både – og dvs. komplementaritet, hvor bølgetilgangen giver værdifuld og gyldig viden om lys og det gør partikeltilgangen også

Komplementaritet i sociologien:

I praksis og sociologi: Systematisk eftersøgning af forklaringer, der (tilsyneladende) udelukker hinanden og på den måde skaber værdifuld komplementær viden

(Guldager, Jens: Komplementaritet og dialektik s. 79-113 i Ejrnæs og Guldager: Helhedssyn og forklaring, Akademisk forlag 2008)

Helhedssyn og Forklaring

- Helhedssyn og forklaring
- 2 eksempler, der viser behovet for helhedssyn og forklaring
 - Et eksempel fra socialforskning
 - syn på årsagerne til børns problemer: ”social arv” eller ”kulturel arv”.
 - Et eksempel fra den generelle samfundsudvikling
 - Socialpolitikken afvikling og arbejdsmarkedspolitikken udvikling (Beskæftigelsesministeriet – en eksemplarisk case)

2. Om undersøgelsen: Problemformulering

- Formål: At undersøge grundlaget for tværfagligt samarbejde
- Spørgsmål
 - Hvilke forskelle er der mellem professionernes syn på børn og deres problemer? (synet på problemernes tyngde, årsager og hvad der bør gøres)
 - Hvad betyder professionsforskellene for det tværprofessionelle samarbejde

Undersøgelsen

- Gennemførelse af vignetundersøgelsen (spørgsmål vedr. cases)
- Temadage i 10 kommuner efteråret 1999
- Indsamling af 395 spørgeskemaer besvaret af:
 - 117 pædagoger
 - 77 sundhedsplejersker
 - 68 socialrådgivere
 - 92 lærere
 - 41 andre, heraf 18 psykologer
- Temadage i 9 kommuner 2001
- Indsamling af 338 spørgeskemaer besvaret af:
 - 94 pædagoger
 - 72 sundhedsplejersker
 - 78 socialrådgivere
 - 63 lærere
 - 31 andre, heraf 18 psykologer

3. Medarbejdernes syn på børns problemer, og hvad der bør gøres

Vignet eller case: Emil 5 år (Kilde: Faglighed og tværfaglighed s. 53-54)

- Emil er 5 år og går i børnehave. Da faderen henter ham i børnehaven, vil han ikke med hjem. Han tigger faderen, om ikke han må blive og gå hjem sammen med Martin. Faderen siger, at det kan der ikke være tale om. Han siger, at han ikke har mulighed for at komme over og hente ham hos Martin senere, og at de skal hjem nu med det samme. Emil plager videre, men faderen griber fat i armen på ham og forsøger at trække ham af sted. Emil griber fat i et rækværk og holder fast. Faderen råber, at han skal give slip, ellers får han tæsk. Emil holder alligevel fast, hvorefter Emils far slår ham over fingrene, så han slipper, og han giver ham et voldsomt skub hen mod udgangen. Emil falder og skrider højt: „Du må ikke slå!“ Faderen trækker af sted med ham, idet han siger, at nu skal han holde op med at tude, for ellers kan han få en på kassen.

Spørgsmål til medarbejderne om, hvad pædagogen og lederen bør gøre i Emil-casen?

Emil 1: Mener du, at den pædagog, der overværer dette optrin, bør fortælle faderen, at han ikke må slå barnet?

Ja ____ Nej____

Emil 2: Mener du, at pædagogen bør stille sig mellem faderen og barnet og fysisk forhindre, at faderen slår barnet?

Ja ____ Nej____

Emil 3: Mener du, at pædagogen bør sige, at hvis hun ser faderen slå barnet en gang mere, så bliver det nødvendigt at indberette det til socialforvaltningen?

Ja ____ Nej____

Emil 4: Mener du, at pædagogen eller lederen under alle omstændigheder bør underrette socialforvaltningen om episoden?

Ja ____ Nej____

Medarbejdernes syn på, hvad der bør gøres

Procent, der svarer ja til spørgsmålene i Emil-casen

	PÆDAGOGER	SUNDHEDSPL.	SAGSBEH.	LÆRERE
Emil 1: Mener du, at den pædagog, der overværer dette optrin, bør fortælle faderen, at han ikke må slå barnet	93,9% N=115	97,3% N=75	95,6% N=68	96,7% N=91
Emil 2: Mener du, at pædagogen bør stille sig mellem faderen og barnet og fysisk forhindre, at faderen slår barnet? SIGNIFIKANT FORSKEL $p = 0,02$	42,6% N=108	60,3% N=73	38,8% N=67	37,9% N=87
Emil 3: Mener du, at pædagogen bør sige, at hvis hun ser faderen slå barnet en gang mere, så bliver det nødvendigt at indberette det til socialforvaltningen?	73,5% N=113	74,7% N=75	85,3% N=68	75,6% N=90
Emil 4: Mener du, at pædagogen eller lederen under alle omstændigheder bør underrette socialforvaltningen om episoden?	43,4% N=113	37,5% N=72	42,6% N=68	26,1% N=88

4. Medarbejdernes holdning til tværfagligt samarbejde

- Uenighed om hvornår og hvordan man skal arbejde tværfagligt
- Uenigheden findes inden for den enkelte faggruppe

Medarbejdernes holdning til tværfagligt samarbejde
 Eksempel på professioners ønsker mht. hvem der skal deltage i det tværfaglige samarbejde . Stor uenighed om forældrene skal deltage i mødet
 (Dennis og Katja-sagen Kilde: Faglighed og tværfaglighed s. 74)

	Procentandel inden for faggruppen, der har svaret ja til deltagelse af faggruppen/forældrene i en sag med to småbørn				
	Pædagog-faggruppen	Sundheds-plejerske-faggruppen	Sags-behandler-faggruppen	lærer-faggruppen	Total
Deltagelse af Pædagog	98,8 (N=85)	100,0 (N=63)	97,2 (N=72)	89,1 (N=55)	96,7 (N=275)
Deltagelse af Sundheds-plejerske	98,8 (N=86)	100,0 (N=63)	100,0 (N=72)	100,0 (N=55)	98,6 (N=276)
Deltagelse af Socialrådgiver	98,8 (N=86)	96,8 (N=63)	100,0 (N=72)	98,2 (N=55)	98,6 (N=276)
Deltagelse af lærer	2,3 (N=86)	1,6 (N=63)	2,8 (N=72)	7,3 (N=55)	3,3 (N=276)
Deltagelse af Forældre	57,0 (N=86)	54,0 (N=63)	51,4 (N=72)	41,8 (N=55)	51,8 (N=276)

Konklusioner

1. Forskellene *mellem professionerne* mht. holdningen til, hvad der bør gøres og til det tværfaglige samarbejde, er så små, at de ikke kan have nogen betydelig indflydelse på det tværfaglige samarbejde
2. Forskellene *mellem medarbejderne inden for samme profession* er så store, at de kan få stor indflydelse på både det faglige og det tværprofessionelle samarbejde

6. Perspektiver for det faglige og det tværfaglige eller -professionelle samarbejde

- Mulighed for holdningsdiskussion inden for egen profession
- Ingen automatisk tolkning af holdningsforskelle som udtryk for professionsforskelle
- Uenigheden om et eller flere væsentlige spørgsmål i en sag betyder, at sagen vil blive belyst fra flere forskellige vinkler.
 - større chance for at både børnenes og forældrenes perspektiv bliver repræsenteret ved den faglige drøftelse
 - "Sagsejeren", "tovholderen" eller "kontaktpersonen" får derved bedre muligheder for at udvise empati
- Bevidstgørelse og legitimering af uenigheder. Målet er hurtig konstatering af enighed eller åben uenighed, der skal diskuteres

7. Et nyt kriterium for faglighed - Hvad er faglighed?

- **Udgangspunkt:** Faglighed er ingen garanti for ensartede holdninger og ensartede beslutninger om de mest centrale spørgsmål i relationsprofessionernes arbejde
- Faglighed kan derfor ikke være at have korrekte holdninger til alle spørgsmål
- **Konklusion:** Uenighed om vigtige centrale spørgsmål i forhold til barnet og familien bør fastholdes og diskuteres
 - bedre mulighed for at både børnenes og forældrenes perspektiv bliver præsenteret blandt synspunkterne i både det monofaglige og det tværfaglige forum
 - Bedre mulighed for at den enkelte fagperson efter drøftelse af uenigheden kan udvise empati

Forsøgsvis nyformulering af et krav til et nyt krav til faglighed for relationsprofessionerne

Relationsprofessionernes faglighed = kompetence m.h.t. at håndtere uenighed

- Kompetence mht. at opdage og identificere uenighed
- Kompetence mht. at skelne mellem uenighed, der skyldes
 - Manglende information om fx love, teori eller metoder
 - Manglende regler eller uklarhed mht. regler
 - Forskellige personlige holdninger, der bygger på forskellige værdier, der også findes i befolkningen
- Kompetence mht. at acceptere uenighed
- Kompetence med hensyn til at håndtere den sidste uenighed uden at skabe myter om andre fagpersoners holdninger

Hvad er faglighed?

- Hvad er de centrale forskelle på fagligheden blandt traditionelle akademiske professioner som fx jurister og fx relationsprofessioner
- Er faglighed i relationsprofessionerne noget særligt og hvorfor?
- Hvordan kan fagligheden udvikles?
- Hvordan udvikles det tværfaglige samarbejde mellem traditionelle professioner og relationsprofessioner?

Empati - Indlevelsessevne

- Forståelse og forklaring på grundlag af et helhedssyn og anvendelse af både dialektiske og komplementære forklaringsprincipper skaber bedre faglige forudsætninger:
 - For ud fra teoretisk indsigt
 - At sætte sig ind i forskellige menneskers situation
 - For at handle (vælge arbejdsform og – metode)
- Kompetence med hensyn til at håndtere uenighed muliggør, at både monofaglige tværfaglige fora kan bruges til at få flere perspektiver på problemerne og det sociale arbejde og dermed få bedre forudsætninger
 - For ud fra faglige drøftelser
 - At sætte sig ind i forskellige menneskers situation
 - For at handle (vælge arbejdsform og – metode)

Litteratur

- Ejrnæs, Morten (2008): Teori og empati i Hvid Jacobsen og Pringle, K. *At forstå det sociale*, Akademisk Forlag 2008
- Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens: Helhedssyn og forklaring, Akademisk Forlag 2008
- <http://ebookstore.ebog.dk/Home/HTML/moreinfo.asp?bookid=536955381>
- Ejrnæs, Morten: Myten om faglig enighed. I: *Uden for nummer* : 2004 ; årg. 5, Nr. 9. 16 s. <http://www.socialrdg.dk/index.dsp?page=4003>
- [Ejrnæs, Morten. / Praktikeres holdninger i socialt arbejde - normalitet og afvigelse.](#) I: *Udsatte børn - Et helhedsperspektiv.* red. / Karen-Asta Bo ; Jens Guldager ; Birgitte Zeeberg. 1. udg. København : Akademisk Forlag, 2008. s. 184 -212
- Ejrnæs, Morten: Teori og empati – faglighed i relationsprofessionerne I: Jacobsen, M.H. og Keith, P. *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*, Akademisk Forlag 2008.